

FYODOR MİHAYLOVIÇ DOSTOYEVSKI
Cinler

© 2000 İletişim Yayıncılık A.Ş., Dünya Klasikleri / 1. BASIM
2000-2013, İstanbul (19 baskı)

Бесы

- © Önsöz: Mary McCarthy, “Ideas and the Novel: Dostoevsky’s ‘The Possessed’”, *London Review of Books*, sayı 2.7, 1980.
© Sonsöz: Irving Howe, “Dostoevsky: The Politics of Salvation”, *Dostoevsky: A Collection of Critical Essays*, Ed. René Wellek, Prentice Hall, Inc., 1962.

İletişim Yayınları 626 • İletişim Klasikleri 5

ISBN-13: 978-975-05-1786-0

© 2015 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 2. BASIM

1-2. Baskı 2015-2018, İstanbul

3. Baskı 2021, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Güneş Akkor, Emrah Serdan

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Edvard Munch, “Eve Dönen İşçiler”, 1913-1914

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Beyza Altay, Ümran Küçükislamoglu

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

FYODOR MİHAYLOVIÇ DOSTOYEVSKI

Cinler

Бесы

RUSÇADAN ÇEVİREN *Ergin Altay*

MARY MCCARTHY'NİN ÖNSÖZÜ VE
IRVING HOWE'UN SONSÖZÜYLE

FYODOR MİHAYLOVIÇ DOSTOYEVSKI doktor bir babanın oğlu olarak, 11 Kasım 1821'de Moskova'da doğdu. Çocukluğunu Moskova'daki Marya Hastanesi'nin bir lojmanında, zorba ve alkolik bir baba ile hasta bir anne arasında geçirdi. Küçük yaşta itibaren edebiyatla ilgilenmeye başladı ve Puşkin, Goethe, Cervantes gibi yazarlarla tanıştı. 1837'de annesini kaybetti ve ertesi yıl St. Petersburg'daki Askeri Mühendislik Okulu'na gönderildi. Babasının ani ve şüpheli ölüm haberini burada aldı. Bu kayıp üzerine bunalıma giren Dostoyevski, 1839 yılında ilk sara nöbetini geçirdi. 1844'te edebiyatla daha yakından ilgilenebilmek için askerlik mesleğinden istifa etti. 1846'da ilk romanı *İnsancıklar* yayımlandı ve edebiyat çevrelerinde büyük ilgiyle karşılandı. Ne var ki ardından gelen çalışmaları *Öteki* (1846), *Ev Sahibesi* (1847), *Bayaz Gecceler* (1848) aynı başarıyı sağlayamadı ve ilk romanında kendisine destek veren ünlü eleştirmen Belinski'nin alaylarına hedef oldu. Aşırı duyarlı ve sinirli bir kişiliğe sahip olan Dostoyevski bunun üzerine ruhsal çöküntü yaşayarak hastalandı. 1849'da Çar I. Nikola'nın baskıcı yönetimine karşı faaliyetlerinden dolayı tutuklandı ve ölüm cezasına çarptırıldı. İnfazın uygulanmasına dakikalar kala, cezası Sibiry'a dört yıl kürek mahkûmiyetine çevrildi. Hapiste okumasına izin verilen tek eser *İncil*'di. Bu süre boyunca etrafını kuşatan, horlanan ve ezilen kesimi yakından tanıma fırsatı buldu. 1854'te serbest bırakıldıktan sonra Semiapalatinsk'te zorunlu kışla hizmetine gönderildi ve subaylığa kadar yükseldi. 1857'de yoksul ve dul Marya Dimitriyevna İsayeva ile kendisine mutluluk getirmeyen bir evlilik yaptı. Edebiyata dönüşü *Amcanın Rüyası* (1859) isimli, mizah öğeleri barındıran Gogolvari öyküyle oldu. Aynı yıl yayımladığı kısa romanı *Stepançikovo Köyü ve Sakinleri* (1859) de istediği ilgiyi göremedi. 1860'ta tefrika edilen ve toplum dışına itilmiş kişilerin anlatıldığı *Ölü Bir Evden Hatıralar* ile kendini edebiyat çevrelerine tekrar kabul ettirdi. Tolstoy ve Turgenev'in övdüğü eser Sibiry'daki mahkûmiyetinden derin izler taşıyordu. 1861'de ağabeyiyle birlikte *Vremya* (Zaman) adlı dergiyi çıkarmaya başladı. Bu dergide Batı karşıtı Slavcı düşüncelerini savunduğu tartışma yazıları yayımlandı. Ardından, eleştirmenlerin sert tepkilerine sebep olan fakat okur tarafından beğeniyile karşılanan *Ezilmiş ve Aşağılanmışlar* yayımlandı. Yoğun çalışma temposu nedeniyle sağlığı bozulan Dostoyevski, doktorunun tavsiyesi üzerine 1862'de hayalini kurduğu Avrupa seyahatine çıktı. Fransa, İngiltere ve İtalya'yı kapsayan bu kısa gezinin ardından, 1863'te Batı kültürünü eleştirdiği *Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları'nı* kaleme aldı. Aynı yıl yayımlanan bir yazı sebebiyle dergisi kapatılınca yeniden mali krize sürüklendi. Maddi sıkıntılardan kurtulma umuduyla Almanya, Wiesbaden'e kumar oynamaya ve bir süredir ilişki yaşadığı Polina Suslova ile buluşmaya gitti. Birkaç yıl sonra yayımladığı *Kumarbaz* bu dönemde yaşadığı büyük yıkımları anlatır. 1864'te Rusya'ya döndükten sonra ağabeyiyle *Epoha* (Çağ) adında yeni bir dergi çıkardı ve *Yeraltından Notlar*'ı burada tefrika etmeye başladı. Aynı yıl karısını ve ağabeyini kaybetti. Bunu izleyen on yıl boyunca, Dostoyevski art arda *Suç ve Ceza* (1866), *Kumarbaz* (1867), *Budala* (1868), *Cinler* (1872), *Delikanlı* (1875) gibi başyapıtlarını kaleme aldı. Sürekli borç baskısı altında yaşayan ve alacaklıları tarafından sıkıştırılan yazar, daha hızlı çalışmak için işe aldığı yirmi yarındaki sekreteri Anna Grigoriyevna Snitkina'yla, karısının ölümünden üç yıl sonra, 1867'de evlendi. Bu evlilikten doğan kızı üç aylıkken ölünce derin bir sarsıntı yaşadı ve deliliğin eşğine kadar sürüklendi. Bu dönemde yoksulluk, sara nöbetleri ve kumar tutkusuyula boğuştu. 1874'te solunum yetmezliği tedavisi için bir süreliğine Almanya'ya gitti. 1880'de Puşkin anıtının açılışında konuşma yapmak üzere Moskova'ya davet edildi; konuşması hem halk üzerinde hem de edebiyat çevrelerinde büyük yankı uyandırdı. Yazarlık hayatı boyunca işlediği önemli temaları bir araya getirdiği *Karamazov Kardeşler*'i ölümüne üç ay kala tamamladı. Dostoyevski 9 Şubat 1881'de St. Petersburg'da hayatını kaybetti. Kalabalık bir halk kitleisinin katıldığı cenaze töreninin ardından, Tihvin Mezarlığı'na defnedildi.

İÇİNDEKİLER

ROMANA DAİR GÖRSELLER	7
KRONOLOJİ	13
ÖNSÖZ	
FİKİRLER VE ROMAN: DOSTOYEVSKİ’NİN <i>CİNLERİ</i> / MARY MCCARTHY	25

Cinler

<i>Birinci Kısım</i>	47
<i>İkinci Kısım</i>	263
<i>Üçüncü Kısım</i>	531
SONSÖZ	
DOSTOYEVSKİ: KURTULUŞ POLİTİKALARI / IRVING HOME	803

Handwritten architectural notes in Russian, featuring a drawing of a building facade on the left and a sketch of a person's head in profile on the right. The text includes names like 'Raphael' and 'Rachel' and discusses architectural details and materials.

Cinler'in çalışma notlarından sayfalar.

Handwritten architectural notes in Russian, featuring a drawing of a building's structural elements on the left and a small cube diagram at the bottom. The text includes the name 'C. Timonov' and discusses architectural concepts and materials.

Handwritten architectural notes in Russian, featuring a drawing of a person's head in profile on the left and a drawing of a building's facade on the right. The text includes names like 'Capriome' and 'Moscow' and discusses architectural details and materials.

РУССКІЙ ВѢСТНИКЪ

ИЗДАВАНІЙ И КАТЕГОРИИ.

ТОМЪ ДВЕНАДЦАТОМЪ ПЕРВЫЙ.

1871

Я Н В А Р Ъ

СОДЕРЖАНІЕ:

- I. ВѢСЫ. Романъ. Часть первая. Гл. 1—II. Ф. М. Достоевскій.
- II. ИЗЪ ЗАПИСОКЪ ПОКОЙНАГО ГЕНЕРАЛЪ-МАЮРА Н. П. КОВАЛЬСКАГО.
- III. ДВА ЭПИЗОДА ИЗЪ ЦАРСТВОВАНІЯ ЕКАТЕРИНЫ II. Записка второй. Барона Ф. А. Воллера.
- IV. ПАДАЮЩИ ЗВѢЗДЫ. Ф. А. Брединава.
- V. НА ПОЖАХЪ. Романъ. Книгаъ второй части. II. С. Лаврова (Стебницкая).
- VI. ЦЕПЬ НЕДАВЪ. Въ 1-й. Кн. Дн. Д-го. (Воллеръ) Гл.
- VII. ВЪ ТЕСАХЪ. (Прод.) Г. Г. Александр Печ.
- VIII. КАКЪ ОТДАРИТЬ СЛАГО ЦАРИ. (Изъ Н. Жайлова).
- IX. НАШИ ИСТИННІЕ. (Изъ Верещагина).

ПРИВѢТСТВІЯ Г. ПЕТЕРБУРГА.

Cinler'in tefrika edildiği Ruskiy Vestnik (Rus Habercisi) dergisinin kapağı ve ilk sayfası.

Б Ъ С Ы

РОМАНЪ.

Хоть убей, сейда не видан,
Область вам, что дѣлать намъ?
Въ полъ бѣсъ какъ водить видно
Да кружить по сторонамъ.

Сколько ихъ, куда ихъ гонять,
Что такъ жалею люта?
Дожива ли хоровага
Вѣдъку аь змукъъ выдѣвать!

А. Пушкинъ.

Тутъ на горѣ вѣсело большое стадо овиной, и они просили Его чтобы позволилъ имъ войти къ челоуѣкѣ, жили въ овиной, и бросалось стадо въ кружки въ озеро, и потонуло. Наступилъ ужасъ по деревнямъ. И начали жбѣлки смотреть овиной, и пришедши къ Иусту, началъ челоуѣкѣ изъ котораго вышелъ бѣсъ, сказать у него Иустовскія, овиной и въ здравомъ умѣ и уяскусь. Видѣвши въ разказанъ ихъ какъ поделали бѣсованинѣмъ.

Вспомогателъ отъ Лѣн. Глава VIII, 32—37.

ЧАСТЬ ПЕРВАЯ.

ГЛАВА ПЕРВАЯ.

Вместо введенія: нѣсколько подробностей изъ біографіи многоотиннаго Стенана Трофимовича Верховскаго.

I.

Присутствуй къ описанію недавнихъ и столь страшныхъ событій происшедшихъ въ нашестъ, доселѣ нечѣвъ по отгачае- шему городѣ, и принужденъ, по нужнѣмъ помю, начать нѣ-

Birinci Kısım

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş Yerine: Pek Saygıdeğer Stepan Trofimoviç Verhovenski Üzerine Birkaç Söz

I

Bugüne değin hiçbir değişik yanı olmayan kentimizde, pek yakın bir geçmişte olup biten son derece tuhaf olayları anlatmaya başlar-ken (yeteneksizliğim nedeniyle) biraz geriden, özellikle, yetenekli, pek saygıdeğer Stepan Trofimoviç Verhovenski üzerine birtakım ayrıntılardan başlamak zorundayım. Sunduğum notların yalnızca girişi olsun bu ayrıntılar, anlatmayı düşündüğüm asıl olaylar ileridedir.

Kestirmeden söyleyeyim: Stepan Trofimoviç aramızda sürekli biraz değişik, nasıl söylesem, ilerici bir yurttaş rolü oynardı. Hem pek tutkundu da bu rolüne. Öyle ki, onsuz yaşayamazdı gibi geliyor bana. Onu bir tiyatro artistiyle bir tuttuğum için böyle söylüyorum sanılmasın: Tanrı korusun! Üstelik, saygım da vardır ona. Bütün bunlar bir alışkanlık, daha doğrusu, çocukluğundan beri kendisini hep iyi bir yurttaş, önemli bir kişi görmeye olan eğiliminden kaynaklanıyordu. Sözgelisi, “polisine peşine düştüğünü”, “sürgüne gönderilmiş” olmasını pek severdi. Bu iki deyimim estetik büyüdü, bir daha ayılmamacasına onu sarhoş etmiş; sonra kendi gözünde bunca yıl yavaş yavaş yükselterek sonunda oldukça yüksek, kişinin gururu için pek hoş bir kendini beğenmişlik dü-

zeyine çıkarmıştı onu. Geçen yüzyılın toplumunu, insanları yeren bir İngiliz romanında, Gulliver diye birisi, boyları ancak sekiz-on santim olan cücelerin ülkesinden döndüğünde kendini dev insan görmeye öylesine alışmıştır ki, Londra'nın caddelerinde dolaşırken çevresindekileri hâlâ küçük yaratıklar, kendisini de dev sanar, yanlışlıkla ayağının altında kalıp ezilmesinler diye kaldırımda yürüyen insanlara, caddeden geçen faytonlara yana kaçmaları, kendilerini korumaları için elinde olmadan bağırır. Böyle bağırıp çağırıyor diye eğlenirler onunla, ağızlarını bozarlar kentliler, yontulmamış arabacılar kırbaçlarını indirirler *Dev*'in suratına: Ama hakça bir şey mi bu şimdi? Alışkanlığın kişiye yaptıramayacağı şey mi vardır? Bir kez alıştığı bir şeyi kolay kolay bırakamaz kişi. Stepan Trofimoviç'i hemen hemen aynı duruma sokmuştu alışkanlık. Ama doğrusunu söylemek gerekirse, onunki daha bir masum, çirkin kaçmayacak biçimdeydi. Çünkü kendisi pek hoş bir insandı.

Son zamanlarda herkesçe, her yerde unutulduğunu bile sanıyorum. Oysa eskiden bilinmedik bir kişi olduğunu kimse söyleyemez. Geçen kuşağın ünlü kişilerinin, herkesin bildiği o üstün grubunda onun da bulunduğu kesindir. Kısa bir zaman için –topu topu bir dakikalık bir zamandır bu– o devrin birçok heyecanlı kişilerince handiyse *Çaadayev*'in, *Belinski*'nin, *Granovski*'nin ve o zamanlar Avrupa'da daha yeni çalışmaya başlayan *Hertsen*'in adlarıyla birlikte anıldı adı. Ama Stepan Trofimoviç'in çalışmalarının, kendi deyimiyle “aynı zamana rastlayan birtakım olaylar kasırgası” yüzünden, başlamasıyla bitmesi bir olmuştu. Oysa sonunda ne oldu? Değil “kasırga”, “olaylar” diye bir şeyin bile olmadığı anlaşıldı. Hiç değilse buna benzer bir şey yokmuş. Ancak birkaç gün önce öğrendim Stepan Trofimoviç'in aramızda, ilimizde, herkesin sandığı gibi, sürgün yaşamadığını, hatta ömründe hiç polisçe aranmadığını. Pek şaşırırım elbette. Ama buna kesinlikle inanmak zorundaydım da. Durum böyle iken siz ondaki hayal genişliğine bakın! Bazı çevrelerin kendisinden çekindiğine, her attığı adımdan sürekli haber alındığına, sayıldığına, son yirmi yıl içinde değişen üç validen üçünün de kentimizi yönetmek üzere başkentten yola çıkmadan önce kendilerine üstlerince onunla ilgili birçok özel, huzursuzluk verici bilgiler verildiğine ömrü boyunca içten-

likle inandı durdu. O zamanlar biri çıkıp, son derece dürüst Stepan Trofimoviç'i, kesin deliller göstererek, korkacak hiçbir şeyinin bulunmadığına inandıracak olsaydı, kuşkusuz, gücenirdi bile. Ama bununla birlikte, son derece akıllı, yetenekli bir kimseydi. Dahası, nasıl söylesem, bilimsel... Ama bu alanda pek bir şey, belki de hiçbir şey yapmadı. Rusya'da bilim adamlarının tümü böyle değil midir zaten?

1849 yılında Avrupa'dan döndüğünde öğretim görevlisi olarak üniversite kürsüsünde parladı. Topu topu birkaç ders verebildi ancak. Yanılmıyorsam düzensiz toplumlar üzerineydi bu dersler. Bir de 1413-1428 yılları arasında küçük bir Alman kenti olan Hana'nun toplumsal, ekonomik öneminin artışı, sonra bu önemi ortadan kaldıran belirsiz nedenler üzerine pek parlak bir tez savunma fırsatı bulabildi. Bu tezin içinde o devrin Slavcılara ustalıklarla atılmış pek ağır taşlar vardı. Bir anda sürüyle amansız, gözü dönmüş düşman kazanmış oldu kendine. Sonra –kürsüsünün elinden alınmasının ardından– (öç almak, kimi kaybettiklerini onlara göstermek için) Dickens'dan çevrilen, Georges Sand'i öven derin anlamlı bir incelemeyi aylık, ilerici bir dergide yayımlamayı başardı. Yanılmıyorsam bu incelemede bir devrin şövalyelerinin olağanüstü ahlâklı olmalarının nedenleri ya da buna benzer şeyler anlatılıyordu. Hiç değilse son derece soylu, yüce bir düşünce vardı bu yazılarda. Daha sonraları ortada dolaşan söylentilere bakılırsa, incelemenin yayımlanması pek çabuk yasaklanmış. İlerici dergi de yarım yamalak yayımlanan bu inceleme yazısından zarar etmiş. Bu çok mümkündü, çünkü o zaman daha neler olmuştu! Ama bu yazıların, yazarın tembelliği yüzünden yarıda kaldığını düşünmek de pek akla yatkındır. Düzensiz toplumlar üzerine derslerinin kesilmesine, onun birisine yazdığı birtakım “olayları” anlatan bir mektubunun nasılsa birisinin (kuşkusuz gerici düşmanlarından birisinin) eline geçmesi üzerine, birilerinin ondan bazı açıklamalar istemesi neden olmuştu. Doğru mu yanlış mı, kesin olarak bilmiyorum ya, ısrarlı söylentilere bakılırsa, tam o sıralarda Petersburg'da gerçekçi olmayan, aşırı derecede güçlü, otuz kişiden kurulmuş, yasa dışı büyük bir şebeke yakalanmıştı. Fourier'nin yapıtlarını çevirmeye hazırladıklarını söylüyorlardı. Aksi gibi tam da o sıra-

larda, Stepan Trofimoviç'in altı yıl önce Berlin'de, daha ilk gençlik çağında yazdığı bir şiiri, iki meraklı gençle bir üniversite öğrencisinin üzerinde bulunuyor. Şimdi benim yazı masamın üzerinde de vardır bu uzun şiir. Pek yakın bir geçmişte, geçen yıl Stepan Trofimoviç kendi el yazısıyla yazıp imzalamış, göz alıcı bir kırmızı maroken cilt içinde bana armağan etmişti onu. Doğrusu, şiir değeri yok değil. Ozanının bir ölçüde yetenekli olmadığı da söylenebilir. Oldukça tuhaf da, ama o zamanlar (yani, daha kesin söyleyeyim, 1830'lu yıllarda) çoğu ozan böyle şeyler döktürüyordu. Yapıtın konusunu anlatmak pek güç benim için, çünkü, doğrusunu isterseniz, hiçbir şey anlamıyorum ondan. *Faust*'un ikinci bölümünü andıran, lirik-dramatik türde soyut bir uzun şiir. Kadınlar korosuyla açılıyor sahne, sonra erkekler korosu geliyor, sonra birtakım güçlerin korosu, en sonunda da daha yaşamamış, ama birazcık olsun yaşamak için kıvranan ruhların korosu alıyor tüm kolların yerini. Hepsi de soyut bir şey söylüyor, daha çok, bir şeye gülünç lanetler yağıdırıyorlar. Ama sahne birdenbire değişiyor, böceklerin bile şarkı söylediği bir "yaşam bayramı" başlıyor. Birtakım Latince kutsal sözler söyleyen bir kaplumbağa çıkıyor ortaya; yanılmıyorsam, bir maden, yani hiç de canlı olmayan bir varlık bile bir şey üzerine şarkı söylüyor. Genellikle her şey durmadan şarkı söylüyor; konuşmalar oluyorsa da, belli belirsiz geçiyorlar; ancak tartışırken konuşuluyor, ama yine de yüce bir anlamı vardır bu konuşmaların. Sonunda yine değişiyor sahne, ortasında bir dağ başı görünüyor, kayalıklar arasında uygar görünümlü bir genç başıboş dolaşüyor. Bilinmeyen birtakım otları koparıyor, emiyor bu genç; peri kızının bu otları niçin emdiğini sorması üzerine, içinde aşırı bir canlılık duyduğunu, bu otların öz suyunda derdinin dermanını bulduğunu, ama en büyük isteğinin bir an önce aklını yitirmek olduğunu (belki gereksiz bir istektir bu) söylüyor. Sonra birdenbire yağız bir at üzerinde anlatılmaz güzellikte bir genç çıkıyor, arkasında her ulustan büyük bir kalabalık vardır. Genç, ölümün kendisidir, arkasındaki insanlarsa onun için yanıp tutuşuyorlar. Sonra, en son sahnede birdenbire Babil Kulesi'yle birtakım asma katları görünüyor, yeni umut şarkıları söyleyerek kulenin yapımını bitiriyorlar. Ta tepeye kadar çıkınca, tutalım, Olim-

pos'un sahibi gülünç bir durumda kaçıp gidiyor, akli başına gelen insanlık ise onun yerini alıp yepyeni bir anlayışla yepyeni bir hayata başlıyor. İşte bu yapıtı tehlikeli bulmuşlardı o zaman. Geçen yıl Stepan Trofimoviç'e, artık hiçbir tehlikesi olmadığını anlatmaya çalışarak yapıtı bastırmasını söyledim. Açık bir can sıkıntısıyla reddetti. Hiçbir tehlikesi olmaması hoşuna gitmemiştir. Hem sanıyorum, bana karşı tam iki ay süren soğukluğu da böyle söylediğim içindi. Ama ne oldu? Birdenbire, tam benim ona bastırma-yı önerdiğim sıralarda bizim uzun şiiri *orada*, yani Avrupa'da ilerici bir dergide, hem de Stepan Trofimoviç'e hiç haber vermeden basmasınlar mı? Bunu öğrenince dehşete düştü önce, valiye koştu; Petersburg'a, kendisini pek başarıyla savunduğu bir mektup döşedi, iki kez okudu bana bu mektubu. Ama kime göndereceğini bilemediği için yanında kaldı mektup. Anlayacağınız, bütün bir ay endişelendi durdu. Yüreğinin gizli köşelerinde buna pek sevindiğine kesinlikle inanıyorum. İlerici derginin eline geçirdiği şiirinin yer aldığı sayısıyla yatıp kalkacaktı neredeyse. Gündüzleri şiltenin altına saklıyordu onu. Hizmetçi kadının yatağını değiştirmesine bile izin vermiyor, her gün bir yerlerden bir telgraf bekliyor, herke-se yukarıdan bakıyordu. Hiçbir yerden telgraf falan gelmedi. O zaman benimle bile barıştı ki, bu onun kin tutmayan iyi yürekliliğinin en sağlam delilidir.

II

Bundan onun sıkıntı çekmediğini iddia etmiyorum kuşkusuz. İsteseydi, gerekli açıklamaları yaptıktan sonra, düzensiz toplumlar üzerine derslerine pekâlâ devam edebileceğini kesinlikle biliyorum şimdi. Ama kendi kendine gururlanmayı yeğledi o zaman. Aşırı bir acelelikle, mesleğinin "rastlantı kasırgasıyla" artık kökünden yıkıldığına kendini iyice inandırmaya başladı. Ama gerçeği söylemek gerekirse, mesleğinin değişmesinin gerçek nedeni, Tümgeneral Stavrogin'in pek zengin karısı Varvara Petrovna Stavrogina'nın üstün bir eğitimci, bir dost olarak, tek oğlunun her bakımdan yetiştirilmesini üzerine alması için ona daha önce yaptığı

öneriyi o zaman bir kez daha yinelemesiydi. Bu işin zengin ödülünden söz etmiyorum kuşkusuz... Daha Berlin'deyken, birinci karısından yeni dul kaldığı sıralarda yapılmıştı ona bu öneri. Birinci karısı, hayatı toz pembe gördüğü ilk gençlik çağında evlendiği, bizzim kentli, havai bir kızdı. Sanıyorum, bu pek güzel genç kadınla yaşadığı süre, karısının bakımına para yetiştiremediği, ayrıca birtakım nazik durumlar yüzünden pek sıkıntı çektiği bir devredir Stepan Trofimoviç için. Üç yıllık bir ayrılıktan sonra ona, (üzüntülü bir zamanında benim yanımda söylediği gibi) "ilk, mutlu, daha üzerine kara bulutlar çökmemiş aşklarının ürünü", beş yaşında bir erkek çocuk bırakıp Paris'te öldü bu kadın. Yavruyu hemen Rusya'ya, yanında büyütüldüğü, ücra bir yerde yaşayan uzaktan halalarından birine gönderdiler. Stepan Trofimoviç, Varvara Petrovna'nın önerisini düşünmeden geri çevirmişti. Aradan bir yıl bile geçmeden, hiç de gereği yokken, konuşmayı pek sevmeyen Berlinli bir Alman kızla evlenmişti. General karısının önerisini geri çevirmesinin başka nedenlerinin de olduğu anlaşılmıştı sonra: Pek tanınmış bir profesörün o sıralar her yerde duyulan ünü çekiyordu onu. Kendi kartal kanatlarını denemek için canla başla kendini hazırladığı kürsüye fırlamıştı. İşte şimdi de, kanatlarının kendisini yükseltecek güçte olmadığını anlayınca, o zaman bile kararını sarsacak gibi olan o öneriyi anımsamıştı. Bir yıl bile birlikte yaşamadığı ikinci karısının ani ölümü de kolaylaştırdı durumu. Kısa, açık olarak söyleyeceğim: Her şey, Varvara Petrovna'nın ona karşı beslediği ateşli yakınlık, değerli, nasıl söyleyeyim, klasik dostluk duygusundan (dostluk duygusundan böyle söz etmek olursa), evet klasik dostluk duygusundan oldu her şey. Kendini bu dostluğun kolları arasına attı Stepan Trofimoviç. Yirmi yılı aşkın bir süre için iş sağlam kazığa bağlanmış oldu. "Kolları arasına atıldı" deyimini kullandım ya, Allah vere de birisi gereksiz, yanlış bir anlam çıkarmaya bundan. Bunu ancak en soylu anlamıyla almak gerekir. Böylesine ilgi çekici bu iki yarattığı en ince, en soylu bağ bağlamıştı birbirine.

Stepan Trofimoviç'in, çocuğu eğitmeyi üzerine almaya razı olmasının bir nedeni de, ilk karısından kalan çiftliğin –pek küçük bir çiftlikti bu– Stavroginlerin kent dışındaki büyük çiftlikleri